



Број:107-2-ПЖС-2/17  
Датум:01.03.2017. године

Влада Републике Српске  
Министарство правде  
Нр министра, гдин Антон Касиповић

Предмет - Право дјетета на изражавање мишљења и учешће у сваком поступку  
Препорука, доставља се

Поштовани,

УН Конвенција о правима дјетета, међу бројним међународним документима о људским правима уопште, има посебан значај, између осталог, и зато што препознаје све категорије људских права и та различита права дјетета успоставља на начин да су сва права једнако важна за развој и одрастање дјетета и да су права само потребе које свако дијете има на путу свог одрастања.

Сва права садржана у Конвенцији заснивају се на четири основна принципа који обавезују, а то су: најбољи интерес дјетета, право дјетета на раст и развој, на заштиту од дискриминације и право на изражавање мишљења и учешће у поступку који се њега тиче.

Према члану 12. Конвенције, држава ће обезбиједити дјетету које је способно да формира своје сопствено мишљење, право слободног изражавања тог мишљења о свим питањима која се тичу дјетета, с тим што се мишљењу дјетета посвећује дужна пажња у складу са годинама и зрелашћу дјетета.

У том циљу, дјетету ће посебно бити пружена могућност **да буде саслушано** у свим судским и административним поступцима који се тичу дјетета, **било непосредно или преко заступника или одговарајућег органа**, на начин који је у складу са процесним правилима националног закона.

Ово право дјетета не оставља простор за процјену држави да ли ће, већ налаже јасну законску обавезу да призна право дјетета на изражавање мишљења и предузме све одговарајуће мјере и обезбиједи његову примјену у сваком поступку који се односи на дијете.

На иницијативу Омбудсмана за дјецу, измјенама Породичног закона<sup>1</sup> и Законом о социјалној заштити<sup>2</sup> утврђено је право дјетета на изражавање мишљења и учешће у поступку који се њега тиче.

Међутим, само признање права без обезбјеђења механизма за његову примјену у пракси ствара проблеме по различитим основама, што доводи у питање не само право дјетета на изражавање мишљења већ и његов најбољи интерес.

<sup>1</sup> Породични закон, „Службени гласник Републике Српске“ број 54/02, 41/08, 63/14, члан 81.6

<sup>2</sup> Закон о социјалној заштити, „Службени гласник Републике Српске“ број 37/12 и 90/16, члан 66.

Институцији су се обраћали представници различитих институција и служби са питањем које су то године дјетета када му треба обезбиједити да у поступку који се води изрази своје мишљење, шта када је дијете изричито да не жели дати мишљење, а шта када је мишљење дјетета потпуно супротно од мишљења стручног тима.

Центри за социјални рад, поступајући у једном броју предмета, позивају се на мишљење и жеље дјетета када захтјеву удовољавају. Међутим, примијетно је да у случају када захтјеву не удовољавају, изостаје образложење зашто је донесена одлука у најбољем интересу дјетета, без обзира на став и мишљење дјетета о томе.

Посебан проблем је уређење виђања дјетета са родитељем са којим не живи, најчешће приговори родитеља се односе на начин и процедуру у којој се захтијева да дијете изрази своје мишљење, кад се од њега очекује да стане на страну једног родитеља, а ако не жели изразити мишљење, одговорност се пребацује на родитеља са којим дијете живи.

Родитељи изражавају сумњу и из разлога што се на дијете врши притисак, што му се објашњава и оправдава поступање једног од родитеља, питају требају ли дјеца сама присуствовати таквим разговорима и ко ће сносити одговорност за посљедице које за дијете могу настати инсистирањем на одговорима, колико пута дијете треба да даје мишљење, зашто га опет позивају у центар кад је већ изнио своје мишљење.

Посебан проблем је и да право дјетета на изражавање мишљења и учешће у поступку који се њега тиче није адекватно примијењен у ситуацијама гдје су дјеца лишена породичног окружења. Издвајање дјетета из породице и немогућност да живи са родитељима је репресивна мјера која се предузима само као задња мјера и онда кад су исцрпљене све друге могућности. Свако поступање и доношење одлуке о збрињавању дјетета изван његове породице, у којем нема мишљења дјетета, је апсолутно неприхватљиво, а што се види и из рјешења о збрињавању дјете у установу.

Поред чињенице да изостаје остваривање права дјетета на изражавање мишљења, поступак који се води на тај начин не слиједи процедуру која осигурава законске гаранције и правилну примјену права, што је поред поступања у центрима за социјални рад присутно и у васпитно-образовним установама, посебно код вођења дисциплинских поступака и утврђивања одговорности ученика због повреде његових обавеза.

Изражавање мишљења дјетета није обавеза дјетета, већ избор, што значи да дијете има право да не користи своје право на изражавање мишљења. Али, да би дијете користило право, услов је да добије потребне информације прилагођене његовој узрасној доби о поступку који се води, о његовом учешћу у том поступку, шта значи његово мишљење и зашто се тражи, да износи своје мишљење а не преноси мишљења других, дијете мора бити сигурно да је одрасла особа која га саслушава вољна да га саслуша, да јој је стало и да ће озбиљно размотрити његово мишљење, да има повјерење.

Конвенција не поставља узрасна ограничења дјетету да оствари право да изрази своје мишљење у доношењу одлука које се на њега односе. Али поставља обавезу држави да омогући дјетету право на изражавање мишљења, у свим поступцима, било непосредно или преко заступника или одговарајућег органа, у складу са процесним правилима националног закона.

Основни проблем на који се указује је начин прибављања мишљења дјетета: кад и у којим случајевима дијете право остварује непосредно, а кад преко заступника или одговарајућег органа, ко заступа мишљење дјетета у тим поступцима. С обзиром на недореченост процедура, у пракси је приступ надлежних служби врло различит, од

тога да се непосредно узима мишљење дјетета од шест година, а да у поступку не учествује дијете од 14 година, или да центар за социјални рад своје виђење мишљења дјетета презентује суду, а не стварно мишљење дјетета о одређеном питању.

Питања о којима дјеца могу изразити своје мишљење односе се на сва права из Конвенције јер су сва стварно важна за њихов живот и одрастање. При томе је кључно да је изражавање мишљења дјетета слободно, без притисака и манипулација било кога и да је право обезбијеђено за сву дјецу (и за дјецу са потешкоћама у развоју, у сукобу са законом, без родитељског старања) и у свим поступцима који се на њих односе.

Манипулације дјететом посебно су присутне у поступцима развода брака и утицајем једног родитеља на мишљење дјетета о другом родитељу. Али, обавеза је надлежних служби да и то препознају и адекватно реагују према родитељу који користи дијете у поступку за остваривање својих права.

Право које Конвенција успоставља није одлука дјетета, одлуку доносе одрасли (родитељи, школа, центри за социјални рад и друге институције и службе), који у тим ситуацијама треба да знају и какав је став дјетета. То не значи да ће се прилагођавати мишљењу дјетета и тиме практично дјетету препуштати одлуку, и одговорност за донесену одлуку, већ значи да ће уважавајући мишљење дјетета, донијети одлуку која је у најбољем интересу дјетета.

Комитет за права дјетета, разматрајући Иницијални извјештај Босне и Херцеговине о стању права дјетета, изразио је своју забринутост у вези са остваривањем овог и основног принципа и права из Конвенције, јер стварна примјена закона, који признају право дјетета на изражавање мишљења у доношењу одлука које их се тичу, укључујући и релевантне законске поступке, се ријетко спроводи и није систематски праћена од стране социјалних радника и судова.<sup>3</sup>

Препорукама УН Комитета указује се држави да:

- предузме мјере како би се обезбиједило ефикасно спровођење законодавства признајући право дјетета да изрази своје ставове у релевантним правним поступцима, укључујући и разматрање и успостављање система и/или процедура за социјалне раднике и судове да прате поштовање принципа,
- предузме програме и активности подизања свијести, да промовише смислено и оснажено учешће све дјеце, у оквиру породице, заједнице и школе.

Због неразумијева овог права дјетета доводи се у питање и право дјетета на најбољи интерес. Члан 3. Конвенције - најбољи интерес дјетета, утврђује циљ који треба обезбиједити, а то је најбољи интерес дјетета у сваком појединачном случају, а члан 12. Конвенције, право на изражавање мишљења у доношењу одлука које се њих тичу, утврђује методологију за постизање циља<sup>4</sup>.

Имајући у виду да је изражавање мишљења дјетета и право дјетета и један од четири основна принципа Конвенције, те да правилна примјена члана 3 - најбољи интерес дјетета, није могућа ако нису испуњени услови везано за изражавање мишљења дјетета, а да би право дјетета било омогућено у складу са процесним правилима националног законодавства,

Омбудсман за дјецу, предлаже Министарству правде, предузимање потребних мјера и активности ради отклањања ситуација које доводе до повреде права дјетета на изражавање мишљења и учешћа у поступку који се њега тиче, на начин да:

<sup>3</sup> УН Комитет за права дјетета, закључна разматрања и препоруке 2012, тачка 33. и 34.

<sup>4</sup> УН Комитет за права дјетета, Општи коментар бр. 12. (2009) Право дјетета да буде саслушано

- обезбиједи ефикасно спровођење законодавства у остваривању права дјетета на изражавање мишљења и учешћа у поступку који се њега тиче, успостављањем одговарајуће процедуре којом ће бити јасно одређено у којим судским и административним поступцима ће дијете бити саслушано непосредно, а кад преко заступника или одговарајућег органа, те
- да о предузетим мјерама обавијести Институцију у року од 30 дана.

С поштовањем,

Омбудсман за дјецу  
др Нада Граховац

